CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)

ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1995

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

National Library of Canada

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol ⟶ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ▽ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole ⟶ signifie "A SUIVRE", le symbole ▽ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

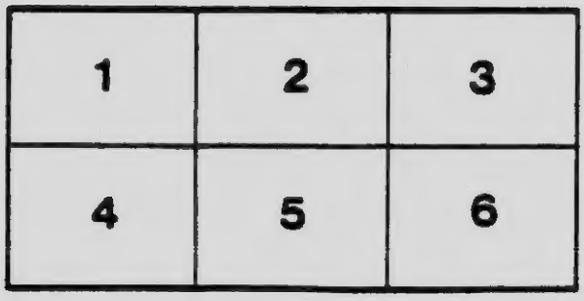

Ілюстрована Шевченківська Бібліотека
№ 24.

ЗБІРНИК ДРІБНИХ ВІРШІВ

про

Україну та Козацтво.

З 4 малюнками і портретом.

Накладом „Канадийского Фармера“
852 MAIN STREET. WINNIPEG. CANADA

Ілюстрована Шевченківська Бібліотека
№ 24.

ЗБІРНИК ДРІБНИХ ВІРШІВ

про

Україну та Козацтво.

З 4 малюнками і портретом.

Накладом „Канадийского Фармера."
852 Main Street, Winnipeg, Canada

PG3948
S5
A17
1910
P***

Т. Шевченко

Тече вода в синє море,
Та не витікає;
Шука козак свою долю,
А долї немає.
Пішов козак сьвіт за очи,
Грає синє море, —
Грає серце козацькеє,
А думка говорить:

»Куди ти йдеш, не спитав ись?
На кого покинув
Батька, неньку старенькую,
Молоду дівчину?
На чужинї не ті люди,
Тяжко з ними жити;
Нї з ким буде поплакати,
Нї поговорити«.

Сидить козак на тім боцї, —
Грає синє море.
Думав: доля зострінеть ся, —
Спіткало ся горе.
А журавлї летять собі
До дому ключами.
Плаче козак — шляхи биті
Заросли тернами.

(1838)
Петербург.

—*—

ДО ОСНОВЯНЕНКА

Бють пороги; місяць сходить,
Як і перше сходив...
Нема Січи, пропав і той,
Хто всім верховодив.
Нема Січи! Очерети
У Дніпра питають:
»Де-то наші діти ділись?
Де вони гуляють?«
Чайка скиглить літаючи,
Мов за дітьми плаче;
Сонце гріє, вітер віє
На степу козачім.
На тім степу скрізь могили
Стоять та сумують;
Питають ся у буйного:
»Де наші панують?
Де панують, бенкетують?
Де ви забарились?
Верніте ся! Дивіте ся:
Жита похилились,
Де пасли ся ваші коні,
Де тирса шуміла,
Де кров Ляха, Татарина
Морем червоніла.
Верніте ся!...«
—»Не вернуть ся!«
Загуло, сказало
Синє море: »не вернуть ся,
На віки пропали!«
Правда, море, правда, синє:
Такая їх доля!
Не вернуть ся сподівані,
Не вернеть ся воля;
Не вернеть ся козаччина,
Не встануть гетьмани,
Не покриють Україну
Червоні жупани.
Обідрана, сирота
Понад Дніпром плаче;

Бють пороги; місяць сходить...

Тяжко-важко сиротині,
А ніхто не бачить,
Тілько ворог, що сьміє ся.
Сьмій ся, лютий враже,
Та не дуже, бо все гине,
Слава не поляже;
Не поляже а роскаже,
Що діялось в сьвіті,
Чия правда, чия кривда,
І чиї ми діти,
Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине...
От де, люди, наша слава,
Слава України !
Без золота, без каменю,
Без хитрої мови,
А голосна та правдива,
Як Господа слово.

Чи так, батьку-отамане?
Чи правду співаю?
Ех, як-би то!... Та що й казать,
Кебети не маю.
А до того Московщині
Кругом чужі люди.
»Не потурай!« може скажеш;
Та що з того буде?
Насьміють ся на псалом той,
Що вильлю сльозами;
Насьміють ся! — Тяжко, батьку
Жити з ворогами!
Поборов ся-б з Москалями,
Як-би малось сили;
Заспівав-би, — був голосок,
Та позички з'їли.
Оттаке-то лихо тяжке,
Батьку ти мій, друже!
Блужу в снігах та сам собі:
»Ой не шуми, луже!«
Не втну більше. А ти, батьку,

Як сам здоров знаєш,
Тебе люди поважають,
Добрий голос маєш.
Співай-же їм, мій голубе,
Про Січ, про могили,
Коли яку насипали,
Кого положили;
Про старину, про те диво,
Що було, минуло...
Утни батьку! щоб нехотя
На ввесь сьвіт почули:
Що діялось в Україні,
За що погибала,
За що слава козацькая
На всім сьвіті стала!
Утни, батьку, орле сизий!
Нехай я заплачу,
Нехай свою Україну
Я ще раз побачу;
Нехай ще раз послухаю,
Як те море грає,
Як дівчина під вербою
»Гриця« заспіває;
Нехай ще раз усьміхнеть ся
Серце на чужині,
Поки ляжу в чужу землю,
В чужій домовині!

(1839).
Петербург.

—o—o—

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами!
На що стали на папері
Сумними рядами?
Чом вас вітер не розвіяв
В степу, як пилину?
Чом вас лихо не приспало,
Як свою дитину?

Бо вас лихо на сьвіт на сьміх породило,
Поливали сльози, чом не затопили...
Не винесли в море, не розмили в полї?
Не питали-б люди, що в мене болить,
Не питали-б, за що проклинаю долю,
Чого нужу сьвітом. »Нїчого робить!«
Не сказали-б на сьміх.

Квіти мої, дїти!
На що вас кохав я, на що доглядав?
Чи заплаче серце одно на сїм сьвітї,
Як я з вами плакав? Може і вгадав.
Може найдеть ся дївоче
Серце, карі очи,
Що заплачуть на сї думи;
Я більше не хочу
Одну сльозу з очей карих,
І — пан над панами!
Думи мої, думи мої,
Лихо менї з вами!

За карії оченята,
За чорнії брови
Серце рвало ся, сьміялось.
Виливало мову;
Виливало, як уміло,
За темнії ночи,
За вишневий сад зелений,
За ласки дївочі.
За степи та за могили,
Що на Українї,
Серце млїло, не хотїло
Співать на чужинї.
Не хотїлось в снїгу, в лїсї
Козацьку громаду
З булавами, з бунчуками
Збирать на пораду.
Нехай душі козацькії
В Украйнї вітають:

Там широко, там весело
Од краю до краю.
Як та воля, що минулась,
Дніпр широкий — море,
Степ і степ, ревуть пороги,
І могили — гори.
Там родилась, гарцювала
Козацькая воля,
Там шляхтою, Татарами
Засівала поле;
Засівала трупом поле,
Поки не остило...
Лягла спочить; а тим часом
Виросла могила,
А над нею Орел чорний
Сторожем літає,
І про неї добрим людям
Кобзарі співають.
Все співають, як діялось,
Сліпі небораки —
Бо дотепні. А я, а я
Тілько вмію плакать,
Тілько сльози за Вкраїну,
А слова немає...
А за лихо — та цур йому!
Хто його не знає?!
А надто той, що дивить ся
На людей душою —
Пекло йому на сім сьвіті,
А на тім...

Журбою
Не накличу собі д лї,
Коли так не маю.
Нехай злиднї живуть три днї,
Я їх заховаю.
Заховаю змію лоту
Коло свого серця,
Щоб вороги не бачили,
Як лихо сьміеть ся.

Нехай думка як той ворон
Літає та краче,
А серденько соловейком
Щебече та плаче
Нишком: люди не побачуть,
То й не засьміють ся...
Не втирайте-ж мої сльози,
Нехай собі льють ся,
Чуже поле поливають
Що дня і що ночи,
Поки попи не засиплють
Чужим піском очи,
Оттаке-то! А що робить?
Журба не поможе.
Хто-ж сироті завидує,
Карай того, Боже!

Думи мої, думи мої,
Квіти мої, діти!
Виростав вас, доглядав вас,
Де-ж мені вас діти?
В Україну ідіть, діти,
В нашу Україну,
Попід тиньню сиротами,
А я — тут загину.
Там найдете щире серце
І слово ласкаве,
Там найдете щиру правду,
А ще може й славу...

Привітай-же, моя ненько,
Моя Україно,
Моїх діток нерозумних,
Як свою дитину!

(1839)
Петербург.

—o—o—

Н. МАРКЕВИЧУ.

Бандуристе, орле сизий!
Добре тобі, брате:
Маєш крила, маєш силу,
Є коли літати!
Тепер летиш в Україну,
Тебе виглядають;
Полетів би за тобою,
Та хто привітає?
Я й тут чужий, одинокий,
І на Україні
Я сирота, мій голубе,
Як і на чужині.
Чого-ж серце бєть ся, рветь ся?
Я там одинокий!..
Одинокий!... А Вкраїна?
А степи широкі?!
Там повіє буйнесенький,
Як брат заговорить;
Там в широкім полї воля;
Там синїє море,
Вигравае, хвалить Бога,
Тугу розганяє;
Там могили з буйним вітром
В степу розмовляють.
Розмовляють, сумуючи;
Оттака їх мова:
»Було колись, минуло ся
Не вернеть ся знову!«
Полетів би я послухав,
Заплакав би з ними...
Та ба! доля приборкала
Між людьми чужими.

1840. 9-V.
Петербург.

—o—o—

РОЗРИТА МОГИЛА.

Сьвіте тихий, краю милий,
Моя Україно!
За-що тебе сплюндровано,
За-що, мамо, гинеш?
Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?
— »Молилась я, турбувалась,
День і ніч не спала,
Моїх діток доглядала,
Звичаю навчала.
Виростали мої квіти,
Мої добрі діти, —
Панувала і я колись
На широкім сьвіті,
Панувала! О Богдане,
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір,
На свою Вкраїну,
Що колишучи співала
Про свою недолю,
Що співаючи ридала,
Виглядала волю!...
Ой Богдане, Богданочку!
Як-би була знала,
У колисці б задушила,
Під серцем приспала!
Степи мої запродані
Жидові, Німоті;
Сини мої на чужині,
На чужій роботі;
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
А могили мої милі
Москаль розриває.
Нехай риє, розкопує,
Не своє шукає;
А тим часом перевертні
Нехай підростають,

Та поможуть Москалеві
Господарювати,
І з матери полатану
Сорочку здіймати!...

На четверо розкопана,
Розрита могила.
Чого вони там шукали?
Що там схоронили
Старі батьки? — Ех як-би то,
Як-би то знайти то,
Що там поховали,
Не плакали б діти,
Мати б не ридала.

Березань, 9. X. 1843.

ЧИГИРИН.

(М. С. ЩЕПКИНУ).

Чигрине, Чигрине!
Все на сьвіті гине,
І сьвятая твоя слава,
Як пилина, лине
За вітрами холодними,
В хмарі пропадає.
Над землею летять літа,
Дніпро висихає,
Розсипають ся могили,
Високі могили,
Твоя слава; і про тебе,
Старче малосилий,
Ніхто й слова не промовить,
Ніхто й не покаже,
Де ти стояв, чого стояв,
І на сьміх не скаже!
За-що ж боролись ми з Ляхами?
За-що ми різались з ордами?
За-що скородили списами
Московські ребра? Засівали,

І рудою поливали,
І шаблями скородили,
Що-ж на ниві уродило?
Уродила рута, рута,
Волї нашої отрута.

А я, юродивий, на твоїх руїнах
Марно сльози трачу. Заснула Вкраїна,
Буряном укрилась, цьвільлю зацьвіла,
В калюжі, в болоті серце прогноїла
І в дупло холодне гадюк напустила
А дітям надію в степу оддала.
А надію
Вітер по полю розвіяв,
Хвиля морем рознесла.
Нехай же вітер все розносить
На неокраянім крилї.
Нехай же серце плаче, просить
Сьвятої правди на землї!

Чигрине, Чигрине,
Мій друже єдиний!
Проспав і єси степи, лїси
І всю Україну!
Спи ж, повитий жидовою,
Поки сонце встане,
Поки тії недолїтки
Поростуть — гетьмани.

Помолившись, і я б заснув...
Так думи прокляті
Рвуть ся душу запалити,
Серте розірвати.
Не рвіть, думи, не палїте!
Може верну знову
Мою правду безталанну,
Моє тихе слово.
Може викую я з його
До старого плуга
Новий леміш і чересло,
І в тяжкі упруги

Може з'орю переліг той,
А на перелозї
Я посїю мої сльози,
Мої щирі сльози.
Може зійдуть і виростуть
Ножі обоюдні,
Розпанахають погане,
Гниле серце, трудне,
І вицїдять сукровату,
І нальлють живої
Козацької тії крови,
Чистої, сьвятої.
Може, може... а між тими,
Між ножами рута
І барвінок розіветь-ся,
І слово забуте,
Моє слово тихе, сумне,
Богобоязливе
Згадаєть-ся, і дївоче
Серце боязливе
Стрепенеть-ся, як рибонька,
І мене згадає...
Слово моє, сльози мої,
Раю ти мій, раю!

Спи, Чигрине! Нехай гинуть
У ворога дїти!
Спи, гетьмане, поки встане
Правда на сїм сьвітї!

Москва, 19. II. 1844.

—o—

ДО МЕРТВИХ І ЖИВИХ І НЕНАРОЖДЕННИХ ЗЕМЛЯКІВ МОЇХ,

в Українї і не в Українї сущих, моє дружнеє посланіє.

I.

І сьвітає, і смеркає,
День Божий минає,
І знову люд потомлений

І все спочиває.
Тілько я, мов окаянний,
І день і ніч плачу
На розпутьтях велелюдних,
А ніхто не бачить,
І не бачить, і не знає;
Оглухли, не чують,
Панами міняють ся,
Правдою торгують,
І Господа зневажають, —
Людей запрягають
В тяжкі ярма, орють лихо,
Лихом засівають...
А що вродить? Побачите,
Які будуть жнива!

Схаменіть ся, недолюдки,
Діти юродиві!
Подивіть ся на рай тихий,
На свою Вкраїну;
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну!
Розкуйте ся, братайте ся,
У чужому краю
Не шукайте, не питайте
Того, що немає
І на небі, а не тілько
На чужому полї...
В своїй хатї — своя й правда,
І сила, і воля!

Нема на сьвітї України,
Немає другого Днїпра;
А ви прете ся на чужину
Шукати доброго добра,
Добра сьвятого, волї, волї,
Братерства братнього... Найшли,
Несли, несли з чужого поля,
І в Україну принесли
Великих слів велику силу,
Та й більш нїчого... Кричите,
Що Бог создав вас не на те,

Щоб ви неправді поклонялись:
А хилитесь, як і хилялись,
І знову шкуру дерете
З братів незрячих, гречкосіїв,
І сонця правди дозрівать
В німецькі землї, у чужії,
Прете ся знову. Як-би взять
І всю мізерію з собою,
Дідами крадене добро,
Тогдї б зостав ся сиротою
З сьвятими горами Дніпро!

Ох, як-би то сталось, щоб ви не вертались,
Щоб там і здихали, де ви поросли!
Не плакали б діти, мати б не ридала;
Не чули б у Бога вашої хули;
І сонце не гріло б смердячого гною
На чистій, широкій, та вольній земли;
І люде не знали б, що ви за орли,
І не покивали б на вас головою...

Схаменїть ся! будьте люде,
Бо лихо вам буде:
Розкують ся незабаром
Заковані люде;
Настане суд, заговорять
І Дніпро і гори,
І потече сто ріками
Кров у синє море
Дітей ваших; і не буде
Кому помагати:
Одцураєть-ся брат брата
І дитини мати;
І дим хмарою заступить
Сонце перед вами,
І на-віки прокленетесь
Своїми синами.
Умийте ся! образ божий
Багном не скверніте!
Не дуріте дітей ваших,
Що вони на сьвітї
На те тілько, щоб панувать;

Бо невчене око
Загляне їм в саму душу
Глибоко, глибоко...
Дознають ся небожата,
Чия на вас шкура,
Та й засудять, і премудрих
Немудрі одурять.

II.

Як-би ви вчились так, як треба,
То й мудрость би була своя;
А то залізете на небо:
»І ми — не ми, і я — не я!
І все те бачив, і все знаю:
Нема ні пекла ані раю,
Нема і Бога, тілько я,
Та куций Німець узловатий,
Та й більш нікого...«
— » Добре, брате!
Що-ж ти таке?«
»Нехай Німець
Скаже; я не знаю!«
Оттак-то ви навчаєтесь
У чужому краю!
Німець скаже: »Ви Моголи.«
— »Моголи, Моголи,
Золотого Тамерлана
Онучата голі!«
Німець скаже: »Ви славяне.«
— »Славяне, Славяне,
Славних прадідів великих
Правнуки погані!«
І Кольляра читаєте
З усієї сили,
І Шафарика і Ганку,
І в славянофіли
Так і претесь, і всї мови
Славянського люду,
Всї знаєте, а своєї
Дасть-Біг! »Колись будем
І по свойому глаголать,

Як Німець покаже,
А до того й історію
Нам нашу роскаже.
Оттогді ми заходимось!«

Добре заходились
По німецькому показу,
Та й заговорили
Так, що й Німець не второпа,
Учитель великий,
А не то, щоб прості люде!
А ґвалту! а крику!
»І гармонія, і сила,
Музика, та й годі!
А історія? Поема
Вольного народу!
Що ті Римляне убогі!
Чорт-зна що — не Брути!...
У нас Брути і Коклеси,
Славні незабуті!
У нас воля виростала,
Дніпром умивалась,
У голови гори клала,
Степом укривалась!«
Кровю вона умивалась,
А спала на купах,
На козацьких вольних трупах,
Окрадених трупах!...

Подивіть ся лишень добре,
Прочитайте знову
Тую славу, та читайте
Од слова до слова;
Не минайте ані титли,
Ніже тії коми;
Все розберіть, та й спитайте
Тогді себе: що ми?
Чиї сини? яких батьків?
Ким, за-що закуті?
Та й побачите, що ось-що
Ваші славні Брути:

Раби, підніжки, грязь Москви,
Варшавське сьмітьтя ваші пани
Ясновельможнії гетьмани!
Чого-ж ви чваните ся, ви,
Сини сердешної Украйни?
Що добре ходите в ярмі,
Ще лучше, як батьки ходили?!
Не чваньтесь: з вас деруть ремінь,
А з їх бувало й лій топили! —
Може чванитесь, що братство
Віру заступило,
Що Синопом, Трапезунтом
Галушки варило?
Правда ваша: наїдались,
А вам тепер вадить,
А на Січи мудрий Німець
Картопельку садить;
А ви її купуєте
Й їсте на здоровє,
Та славите Запороже.
А чиєю кровю
Отта земля напоєна,
Що картоплю родить,
Вам байдуже, аби добра
Була для городу!
А чванитесь, що ми Польщу
Колись завалили!
Правда ваша: Польща впала,
Та й вас роздавила.
Так-ось як кров свою лили
Батьки за Москву і Варшаву,
І вам, синам, передали
Свої кайдани, свою славу!

III.

Доборолась Україна
До самого краю:
Гірше Ляха свої діти
Її розпинають.
Так як пиво, праведную
Кров із ребер точать!

Просьвітили, бачиш, хочуть
Материні очи
Современними огнями,
Повести за віком,
За Німцями недоріку,
Сліпую каліку.
Добре! Ведіть, показуйте!
Нехай стара мати
Навчаєть-ся, як дітей тих
Нових доглядати!
Показуйте! За науку —
Не турбуйтесь — буде
Материна добра плата:
Розпадеть-ся луда
На очах ваших неситих;
Побачите славу,
Живу славу дідів своїх
І батьків лукавих...

Учіте ся, брати мої!
Думайте, читайте,
І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь:
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає,
Чужі люде цурають ся.
В хату не пускають,
Свої діти — мов чужії,
І не має злому
На всій землї безконечній
Веселого дому.

Я ридаю, як згадаю
Діла незабуті
Дідів наших: тяжкі діла!
Як-би їх забути,
Я оддав би веселого
Віку половину!
Оттака-то наша слава,
Слава України!...
Оттак і ви прочитайте,
Щоб не сонним снились

Всї неправди, щоб розкрились
Високі могили
Перед вашими очима,
Щоб ви розпитали
Мучеників: кого, коли
Й за-що розпинали?...

Обнїміте ж, брати мої,
Найменшого брата, —
Нехай мати усьміхнеть-ся,
Заплакана мати!
Благословіть дїтей своїх
Твердими руками,
І обмитих поцїлуйте
Вольними устами!
І забудеть-ся срамотня
Давняя година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І сьвіт ясний, невечернїй,
Тихенько засяє...
Обнїміть ся ж, брати мої,
Молю вас, благаю...

1845. 14.-XII.
Вюнища (у Полтавщинї).

ЗАПОВІТ.

Як умру, то поховайте
Мене на могилї,
Серед степу широкого,
На Вкраїнї милїй:
Щоб лани широкополї
І Днїпро і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий!

Як понесе з України
У синеє море
Кров ворожу, оттогдї я

І лани і гори —
Все покину і полину
До самого Бога
Молити ся. А до того —
Я не знаю Бога!

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте,
І вражою злою кровю
Волю окропіте!
І мене в семї великій,
В семї вольній новій,
Не забудьте помянути
Незлим тихим словом!

1845. 25.-XII.
Переяслав.

За байраком байрак,
А там степ та могила.
Із могили козак
Встає сивий, похилий.
Встає сам у-ночи,
Іде в степ, а йдучи
Співа, сумно співає:
— »Наносили землї,
Та й до дому пішли,
І нїхто не згадає.
Нас тут триста, як скло,
Товариства лягло,
І земля не приймає.
Як запродав гетьман
У ярмо християн,
Нас послав поганяти
По своїй по земли
Свою кров розлили
І зарізали брата;
Крови брата впились,
І оттут полягли
У могилї заклятій.«
Та й замовк, зажуривсь

І на спис похиливсь,
Став на самій могилї;
На Днїпро позирав,
Тяжко плакав, ридав,
Синї хвилї голосили.
З-за Днїпра, із села
Луна гаєм гула,
Третї пiвнї співали.
Провалив ся козак,
Стрепенув ся байрак,
А могила застогнала.
1847.
Петербург, у цітаделї.

Менї однаково, чи буду
Я жить в Українї, чи нї,
Чи хто згадає, чи забуде
Мене в снїгу на чужинї —
Однаковісенько менї!

В неволї виріс між чужими,
І, неоплаканий своїми,
В неволї плачучи умру,
І все з собою заберу,
Малого слїду не покину
На нашій славній Українї,
На нашій не-своїй землї.
І не помяне батько з сином,
Не скаже синові: »Молись,
Моли ся, сину! За Вкраїну
Його замучили колись.«

Менї однаково, чи буде
Той син молити ся, чи нї.
Та не однаково менї,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огнї
Її окраденую збудять...
Ох, не однаково менї!

В неволі тяжко... хоча й волі,
Сказать по-правді, не було;
Та все-таки якось жилось —
Хоть на чужому, та на полі...
Тепер же злої тії долї
Як Бога ждати довелось.
І жду її, і виглядаю,
Дурний свій розум проклинаю,
Що дав ся дурням одурить,
В калюжі волю утопить.
Холоне серце, як згадаю,
Що не в Украйнї поховають,
Що не в Украйнї буду жить,
Людей і Господа хвалить.

1847.
Петербург, у цітаделї.

Чи ми ще зійдемо ся знову,
Чи вже на віки розійшлись,
І слово правди і любови
В степи, вертепи понесли?
Нехай і так! Не наша мати,
А довело ся поважати.
То — воля Господа!... Годїть,
Смиріте ся, молїтесь Богу
І згадуйте один другого.
Свою Україну любіть,
Любіть її!... Во время люте,
В останню, тяжкую мінуту
За неї Господа молїть!

1847.
Петербург, у цітаделї.

——o——

Не гріє сонце на чужині,
А дома надто вже пекло;
Мені не весело було
Й на нашій славній Україні:
Ніхто любив мене, витав,
І я хилив ся ні до кого,
Блукав собі, молив ся Богу,
Та люте панство проклинав,
І згадував літа лихії,
Погані, давнії літа.
Тогді повісили Христа,
Й тепер не втік би син Марії!
Нігде не весело мені,
Та мабуть весело й не буде
І на Украйні, добрі люде!
Отже таки й на чужині
Хотіло ся б (та й то длятого,
Щоб не робили Москалї
Труни із дерева чужого),
Аби хоч крихотку землї
Із-за Дніпра мого сьвятого
Сьвятії вітри принесли...
Та й більш нічого! Так то, люде,
Хотіло ся б, та що й гадать!
На-що вже й Бога турбувать,
Коли по нашому не буде!

1847.
Орська кріпость.

——o——

СОН.

Гори мої високії!
Не так і високі,
Як хороші, хорошії,
Блакитні з-далека —
З Переяслава старого,
З Виблої могили,
Ще старшої, мов ті хмари,
Що за Дніпром сіли.

Іду я тихою ходою,
Дивлюсь, аж он передо мною
Неначе дива виринають:
Із хмари тихо виступають
Обрив високий, гай, байрак;
Хатки біленькі виглядають,
Мов діти в білих сорочках
У піжмурки в яру гуляють;
А долї сивий наш козак
Дніпро з лугами виграває;
А он-де, он-де за Дніпром,
На пригорі, ніби капличка
Козацька церква невеличка
Стоїть з похиленим хрестом.

Давно стоїть, виглядає
Запорожця з Лугу,
З Дніпром своїм розмовляє,
Розважає тугу.
Оболонками старими,
Мов мертвець очима
Зеленими, позирає
На сьвіт з домовини.
Може чаєш оновленьня?
Не жди тії слави!
Твої люде окрадені,
А панам лукавим
На-що здалась козацькая
Великая слава?

І Трахтемирів геть горою
Нечепурні свої хатки
Розкидав з долею лихою,
Мов пяний старець торбинки.
А он старе Монастирище,
Колись козацькеє село.
Чи те воно тогдї було?
Та все пішло царям на грище:
І Запороже, і село,
І монастир сьвятий, скарбниця —
Все, все неситі рознесли,
А ви, ви гори, оддали!...
Бодай ніколи не дивить ся

На вас, проклятії! Ні, ні!
Не ви прокляті, а гетьмани,
Усобники, Ляхи погані...

Простіть, високії, мені,
Високії і голубії,
Найкрасчі в сьвіті, найсьвятії!
Простіть! Я Богу помолюсь...
Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що прокляну сьвятого Бога,
За неї душу погублю!

Над Трахтемировим високо
На кручі, ніби сирота
Прийшла топити ся в глибокім,
В Дніпрі широкому, оттак
Стоїть одним-одна хатина.
З хатини видно Україну
І всю Гетьманщину кругом.
Під хатою дідусь сивенький
Сидить, а сонечко низенько
Уже спустилось над Дніпром.
Сидить, і дивить ся, і дума,
А сльози капають. „Гай-гай!"
Старий промовив: „Недоуми!
Занапастили божий рай!
Гетьманщина!..." І думнее
Чоло похмарніло:
Мабуть щось тяжке, тяжкее
Вимовить хотїлось,
Та не вимовив...

„Блукав я по сьвіту чимало,
Носив і свиту і жупан.
На-що вже лихо за Уралом
Оттим Киргізам!... Отже й там,
Їй-же Богу, лучше жити,
Ніж нам на Украйні!
А може тим, що Киргізи
Ще не християне?...
Наробив Ти, Христе, лиха,

А переіначив
Людей божих? Котили ся
І наші козачі
Дурні голови за правду,
За віру Христову,
Упивались і чужої
І своєї крови:
А получшали? Ба, де то!
Ще гіршими стали!
Без ножа і авто-да-фе
Людей закували,
Та й мордують... Ой,ой, пани,
Пани християне!"

Затих мій сивий, битий тугою,
Поник старою буй-головою.
Вечірнє сонце гай золотило,
Дніпро і поле золотом крило;
Собор Мазепин сяє-біліє,
Батька Богдана могила мріє; ;
Київським шляхом верби похилі
Требратні давні могили вкрили;
З Трубайлом Альта між осокою
Зійшлись з'єднались, мов брат з сестрою.
І все те, все те радує очи,
А серце плаче, глянуть не хоче!

Попрощалось ясне сонце
З чорною землею,
Виступає круглий місяць
З сестрою зорею,
Виступають із-за хмари,
Хмари звеселили.
А старий мій подивив ся,
Сльози покотились:
„Молюсь Тобі, Боже милий,
Господи великий,
Що не дав мені загинуть,
Небесний владико!
Що дав мені добру силу
Пересилить горе,
І привів мене, старого,
На сї сьвяті гори

Одинокий вік дожити,
Тебе возхвалити,
І Твоєю красотою
Серце веселити,
І поховать побитее
Гріхами людськими,
На горах отсих високих,
І вітать над ними!"

Утер сльози нехолодні,
Хоч не молодії,
І згадував літа свої,
Давнії, благії:

Де, як, коли і що робилось,
Було що справді, а що снилось,
Які моря перепливав;
І темний гайок зелененький,
І чорнобривка молоденька,
І місяць з зорями сіяв,
І соловейко на калині
То затихав, то щебетав,
Сьвятого Бога вихваляв.
І все то, все то в Україні!
І усьміхнув ся сивий дід:
Бо може — нігде правди діть —
Було таке, що й женихались;
Покинула самого жить,
В хатині віку доживати.
Старий мій знову зажуривсь;
Ходив довгенько коло хати,
А потім Богу помоливсь,
Пішов у хату ночувати,
А місяць хмарою повивсь.

Оттакий-то на чужині
Сон мені приснив ся!
Ніби знову я на волю,
На сьвіт народив ся.
Дай же, Боже, коли-небудь,
Хоч на старість, стати
На тих горах окрадених,
У маленькій хаті;

Хоча серце замучене,
Поточене горем,
Принести і положити
На Дніпрових горах!

1847.
Орська кріпость.

—o—

ЛЯХАМ.

(Бр. Залеському..

Ще як були ми козаками,
А унії не чуть було,
Оттам-то весело жилось:
Братались з вольними Ляхами,
Пишались вольними степами;
В садах кохали ся цьвіли,
Неначе лілії, дівчата;
Пишала ся синами мати,
Синами вольними. Росли,
Росли сини і веселили
Старії скорбнії літа.
Аж поки іменем Христа
Прийшли ксьондзи і запалили
Наш тихий рай, і розлили
Широке море сліз і крови,
А сиріт іменем Христовим
Замордували, розпяли.

Поникли голови козачі,
Неначе стоптана трава;
Украйна плаче, стогне-плаче,
За головою голова
До долу пада. Кат лютує,
А ксьондз скаженим язиком
Кричить: Te Deum! Allelujah!

Оттак-то, Ляше, друже, брате,
Неситії ксьондзи, маґнати
Нас порізнили, розвели,
А ми б і досї так жили!

Подай же руку козакови,
І серце чистеє подай!
І знову іменем Христовим
Воз'обновим наш тихий рай!

1847.
Орська кріпость.

——o——

ЧЕРНЕЦЬ.

(П. А. Кулїшу.)

У Київі на Подолї
Було колись, і нїколи
Не вернеть - ся, що дїялось,
Не вернеть-ся сподїване,
Не вернеть-ся... А я, брате,
Таки буду сподїватись,
Таки буду виглядати,
Серцю жалю завдавати.

У Київі на Подолї
Братерськая наша воля,
Без холопа і без пана,
Сама собі у жупанї,
Розвернула ся весела,
Оксамитом шляхи стеле,
І єдвабом застилає,
І нікому не звертає.

У Київі на Подолї
Козаки гуляють:
Як ту воду, відром-цебром
Вино розливають;
Льохи, шинки з шинкарками,
З винами, медами
Закупили Запорожцї
Та й тнуть коряками!
А музика реве, грає,
Людей звеселяє;
А із Братства те бурсацтво
Мовчки виглядає:
Нема голій школї волї,
А то б догодила!..

Кого-ж то там з музиками
Люде обступили?

В червоних штанях оксамитних
Матнею улицю мете —
Іде козак. Ох літа, літа!
Що ви творите? На то теж
Старий ударив в закаблуки,
Аж встала курява. Оттак!
Та ще й приспівує козак:
„По дорозї рак, рак,
Нехай буде так, так!
Як-би таки молодиці
Посїяти мак, мак!
Дам лиха закаблукам,
Закаблукам лиха дам,
Достанеть-ся й передам!
А вже-ж тії закаблуки
Набрали ся лиха, муки.
Дам лиха закаблукам,
Дам лиха закаблам,
Достанеть-ся й передам!"

Аж до Межигорського Спаса
Потанцював сивий,
А за ним і товариство
І ввесь сьвятий Київ,
Дотанцював аж до брами,
Крикнув: „Пугу, пугу!
Привітайте, сьвяті ченцї,
Товариша з Лугу!"
Сьвята брама одчинилась,
Козака впустили;
І знов брама зачинилась,
На вік зачинилась
Козакові.

Хто-ж сей сивий
Попрощав ся з сьвітом?
Семен Палїй Запорожець,
Лихом недобитний.
Ой високо сонце сходить,
Низенько заходить;

В довгій рясї по келії
Старий чернець ходить.
Іде чернець у Вишгород
На Київ дивитись,
Та посидїть на пригорі,
Та хоч пожуритись.
Іде чернець Дзвонковую
У яр воду пити,
Та згадує, як то тяжко
Було в сьвітї жити!
Іде чернець у келію
Між стїни німії,
Та згадує лїта свої,
Лїта молодії:
Бере письмо сьвяте в руки,
Голосно читає,
А думкою старий чернець
Далеко лїтає...

І тихнуть божії слова,
І в келії, неначе в Січи,
Братерство славне ожива,
А сивий гетьман, мов сова,
Чернцеві зазирає в вічи.
Музика... танцї... і Бердичів...
Кайдани брязкають... Москва...
Бори, снїги і... Єнїсей...
І покотились із очей
На рясу сльози.

„Бий поклони
І плоть старечу усмиряй,
Сьвяте писаніє читай!
Читай, читай та слухай дзвона,
А серцеві не потурай!
Воно тебе в Сібір водило,
Воно тебе ввесь вік дурило;
Приспи ж його, і занехай
Свою Борзну і Хвастовщину:
Загине все, ти сам загинеш,
І не згадають — щоб ти знав..."

І старець тяжко заридав,
Читать писаніє покинув,
Ходив по келії, ходив,
А потім сів і зажурив ся:
„Длячого-ж я на сьвіт родив ся?
Свою Україну любив?"

До утрені завив з дзвіниці
Великий дзвін; чернець мій встав,
Надів клобук, взяв патерицю,
Перехрестив ся, чотки взяв,
І за Україну молить ся
Палій чернець пошкандибав.

1847.
Орська кріпость.

——o——

ХУСТИНА.

У неділю не гуляла,
Та на шовки заробляла.
Та хустину вишивала,
Вишиваючи співала:
"Хустиночко мережана,
Вишиваная!
Вигаптую, подарую,
А він мене поцілує...
Хустино моя
Мальованая!
А я косу розплітаю,
З дружиною похожаю...
Доленько моя,
Матінко моя!
Здивують ся в-ранці люде,
Що в сироти хустка буде,
Мережаная,
Мальованая.«

Оттак вона вишивала,
У віконце поглядала:
Чи не ревуть круторогі?
Чи не йде чумак з дороги?

Іде чумак зза Лиману
З чужим добром, безталанний,
Чужі воли поганяє,
Поганяючи співає:

"Доле моя доле:
Чом ти не такая,
Як доля чужая?
Чи я пю-гуляю?
Чи сили не маю?
Чи до тебе доріженьки
У степи не знаю?
Чи до тебе свої дари
Я не посилаю?
Є у мене дари:
Очи мої карі;

Молодую мою силу
Богачі купили;
Може й дівчину без мене
З иншим заручили...
Навчи ж мене, моя доле,
Гуляти навчи!«

Та й заплакав сіромаха,
Степом ідучи...

Ой заплакав сивий пугач
В степу на могилї;
Зажурились чумаченьки,
Тяжко зажурились:
»Благослови, отамане,
Коло села стати,
Та понесем товариша
В село причащати!«

Сповідали, причащали,
Ворожки питали,
Не помогло!... З несцїленим
В дорогу рушали.
Чи то праця задавила
Молодую силу?
Чи то нудьга невсипуща
Його з ніг звалила?

Чи то люди поробили
Йому молодому,
Що привезли його з Дону
На возї до дому?
Благав Бога, щоб дївчину,
Хоч село побачить;
Не доблагав!... Поховали,
Нїхто й не заплаче...
Поставили громадою
Хрест над сиротою,
Та й розійшлись. Як билина,
Як лист за водою,
Пішов козак з сього сьвіта,
Все забрав з собою...

А де-ж тая мальована,
Шитая хустина?
А де-ж тая веселая
Дївчина-дитина?
На новому хрестї хустку
Вітер розвіває,
А дївчина у черницях
Косу розплїтає...

1841. 13-XI.
Петербург.

——o——

Ой гляну я, подивлю ся
На той степ, на поле;
Чи не дасть Бог милосердний
Хоч на старість волї?
Пішов би я в Україну,
Пішов би до дому:
Там би мене привітали,
Зраділи б старому;
Там би я спочив хоч мало,
Моливши ся Богу;
Там би я — та шкода й гадки:
Не буде нїчого!
Як же його у неволї
Жити без надії?
Навчіть мене, люде добрі,
А то одурію!

1848.

І виріс я на чужині
І сивію в чужому краї;
То одинокому мені
Здаєть-ся, красчого немає
Нічого в Бога, як Дніпро
Та наша славная Вкраїна.
Аж бачу, там тілько добро,
Де нас нема. В лиху годину,
Якось недавно довелось
Мені заїхать в Україну,
У те найкрасчеє село,
У те, де мати повивала
Мене малого, і в-ночи
На сьвічку Богу заробляла;
Поклони, гяжкії бючи,
Пречистій ставила, молила,
Щоб доля добрая любила
Її дитину... Добре, мамо,
Що ти за-раня спать лягла,
А то б ти Бога прокляла
За мій талан.

Аж страх погано
У тім хорошому селї:
Чорнійше чорної землї
Блукають люде; повсихали
Сади зелені; погнили
Біленькі хати, повалялись;
Стави буряном поросли.
Село неначе погоріло,
Неначе люде подуріли,
Німі на панщину ідуть
І діточок своїх ведуть!
І я, заплакавши, назад
Поїхав знову на чужину.

І не в однім оттім селї,
А скрізь на славній Україні
Людей у ярма запрягли
Пани лукаві. Гинуть, гинуть
У ярмах лицарські сини.
А препоганії пани

Жидам, братам своїм хорошим,
Остатні продають штани...

Погано дуже, страх погано
В отсій пустині пропадать;
А ще поганьше на Україні
Дивитись, плакать і мовчать.
А як не бачиш того лиха,
То скрізь здаєть-ся любо, тихо
І на Україні добро.
Між горами старий Дніпро,
Неначе в молоці дитина,
Красуєть-ся, любуєть-ся
На всю Україну;
А по-над ним зеленіють
Широкії села;
А у селах у веселих
І люде веселі.
Воно б може так і сталось,
Як-би не осталось
Сліду панського в Украйні!...

1848.
Кос-Арал.

——o——

ШВАЧКА.

„Ой не пєть-ся горілочка,
Не пють ся й меди;
Не будете шинкувати,
Прокляті жиди!
Ой не пєть-ся теє пиво,
А я буду пить!
Не дам же я вражим Ляхам
В Україні жить.
Ходім, батьки отамани,
У Хвастов в неділю,
Та надінем вражим Ляхам
Кошуленьку білу;
Ні, не білу, а червону...
Ходім, погуляєм,
Та в пригоді свого батька
Старого згадаєм,

Полковника хвастовського,
Славного Семена.
Ходім, братя! не згинете,
Хлопці, коло мене."

В Перепяті гайдамаки
Нишком ночували;
До схід сонця у Хвастові
Хлопята гуляли.
Прийди з того Межигоря,
Наш славний Палію;
Подиви ся, що той Швачка
У Хвастові діє.
Добре діє!... У Хвастові,
У славному місті,
Покотилось Ляхів, жидів
Не сто і не двісті,
А тисячі; а майдани
Кровю червоніли,
А оранди з костьолами,
Мов сьвічки, згоріли.
В самім замку невеличку
Церковку сьвятую
Не спалено. Оттам Швачка
Співа: „аллилуя!"
Хвалить Господа, веселий,
І каже сідлати
Коня свого вороного:
Має погуляти
У Бихові, славнім місті,
З Левченком у-купі,
Потоптати жидівського
Й шляхетського трупу.

1847.
Кос-Арал.

———o———

Ой не пють ся пива, меди,
Не петь-ся вода,
Прилучилась з чумаченьком
У степу біда:

Поки його коня вони
Понуря вголив...

Заболіла головонька,
Заболів живіт,
Упав чумак коло воза,
Упав та й лежить.

Із Одеси преславної
Завезли чуму;
Покинули товариша,
Горенько йому!

Воли його коло воза
Понуро стоять;
А із степу гайворони
До його летять.

„Ой не клюйте, гайворони,
Чумацького трупу:
Наклювавшись, подохнете
Коло мене в-купі.

Ой полетіть, гайворони,
Мої сизокрилі,
До батечка, та скажіте,
Щоб службу служили,

Та за мою грішну душу
Псалтир прочитали,
А дівчині молоденькій
Скажіть, щоб не ждала!"

1848.
Кос-Арал.

———o———

У тієї Катерини
Хата на помості;
Із славного Запорожа
Наїхали гості:
Один Семен Босий,
Другий Іван Голий,
Третій славний вдовиченко
Іван Ярошенко.

— З'їздили ми Польщу
І всю Україну,
А не бачили такої,
Як се Катерина. —
Один каже: „Брате!
Як-би я багатий,
То оддав би все золото
Отсїй Катерині
За одну годину."
Другий каже: „Друже!
Як-би я був дужий,
То оддав би я всю силу
За одну годину
Отсїй Катерині."
Третїй каже: „Дїти!
Нема того в сьвітї,
Чого б менї не зробити
Для сієї Катерини
За одну годину."

Катерина задумалась
І третьому каже:
„Єсть у мене брат єдиний,
У неволї вражій,
У Криму десь пропадає.
Хто його достане,
То той менї, Запорожцї,
Дружиною стане!"

Разом повставали,
Коней посїдлали,
Поїхали визволяти
Катриного брата.
Один утопив ся
У Днїпровім гірлї;
Другого в Козлові
На кіл посадили;
Третїй, Іван Ярошенко,
Славний вдовиченко,
З лютої неволї,
Із Бакчисараю,
Брата визволяє.

Заскрипіли рано двері
У великій хаті.
„Вставай, вставай, Катерино,
Брата зострічати!"
Катерина подивилась,
Та й заголосила:
— Се не брат мій, се мій милий!
Я тебе дурила.
„Одурила!" і Катрина
До-долу скотилась
Головонька. „Ходім, брате,
З поганої хати!"
Поїхали Запорожці
Вітер доганяти.

Катерину чорнобриву
В полі поховали,
А славнії Запорожці
В степу побратались.

1848.
Кос-Арал.

———o———

Ой чого ти почорніло,
Зеленеє поле?
— Почорніло я од крови
За вольную волю.
Круг містечка Берестечка,
На чотири милї,
Мене славні Запорожці
Своїм трупом вкрили.
Та ще мене гайворони
Укрили з півночи,
Клюють очи козацькії,
А трупу не хочуть.
Почорніло я, зелене,
Та за вашу волю.
Я знов буду зеленіти,
А ви вже ніколи
Не вернете ся на волю,

Ой чого ти почорніло,
Зелене поле?...

Будете орати
Мене з-тиха, та орючи
Долю проклинати...

1848.
Кос-Арал.

———o———

У неділеньку у сьвятую,
У досьвітнюю годину,
У славному, преславному
Місті, в Чигирині,
Задзвонили в усі дзвони,
З гармати стріляли,
Превелебную громаду
До-купи скликали.

З сьвятими корогвами,
Та з пречестними образами
Народ з попами
З усіх церков на гору йде,
Мов та божа пчола гуде.
З манастиря сьвятого
У золоті, аж сяє,
Сам архимандрит вихожає,
Акафист читає,
Поклони покладає.

Поважно та тихо,
У раннюю пору,
На високу гору
Сходились полковники.
І військо, як море,
З знаменами, з бунчуками
З лугу виступало,
Та на трубах вигравало,
І на горі разом стало.

Замовкли гармати,
Оніміли дзвони,
І громада покладає
Земнії поклони.

Молебствіе архимандрит
Сам на горі править,
Сьвятого Бога просить, хвалить
Щоб дав їм мудрости дознати,
Гетьмана доброго обрати.
І одногласне, одностайне
Громада вибрала гетьмана,
Преславного Лободу Йвана,
Лицаря старого,
Брата військового.

У труби затрубили,
У дзвони задзвонили,
Вдарили з гармати,
Знаменами, бунчуками
Гетьмана укрили.
Гетьман старий ридає,
До Бога руки здіймає,
Три поклони покладає
Великій громаді
І, мов дзвоном дзвонить,
Говорить:

— „Спасибі вам, панове молодці,
Преславнії Запорожці,
За честь, за славу, за повагу,
Що ви мені учинили!
А ще б красче ви зробили,
Як-би замісць старого
Та обрали молодого
Завзятого молодця,
Преславного Запорожця
Павла Кравченка Наливайка.
Я стар чоловік, не здужаю встати,
Буду йому пораду давати,
По-батьківськи научати,
Як на Ляха стати.
Тепер прелютая година
На нашій славній Україні:
Не мені вас, братця,
На Ляха водити,
Не мені тепер, старому,
Булаву носити.

Нехай носить Наливайко
Козакам на славу,
Щоб лякались вражі Ляхи
У своїй Варшаві!"

Громада чмелем загула,
У дзвони задзвонили,
Гармата заревла,
І бунчуками вкрили
Преславного Запорожця
Павла Кравченка Наливайка.

1848.
Кос-Арал.

———o———

Не хочу я женити ся,
Не хочу я братись,
Не хочу я у запічку
Дітей годувати.
Не хочу я, моя мати,
За плугом ходити,
Оксамитові жупани
На ріллї носити.
А піду я одружу ся
З моїм вірним другом,
З славним батьком запорожським
Та з Великим Лугом.
На Хортиці у матери
Буду добре жити,
У оксамитї ходити,
Меди, вина пити!"

Пішов козак нерозумний
Слави добувати,
Остала ся сиротою
Старенькая мати.
Ой згадала в неділеньку,
Сїдаючи їсти:
„Нема мого сина Йвана,
І немає вісти!"

Не через два, не три літа,
Не через чотири
Вернув ся наш Запорожець,
Як та хиря-хиря,
Обідраний, облатаний,
Калікою в хату.
Отсе тобі Запороже
І сердешна мати!
Нема кому привітати,
Ні з ким пожуритись:
Треба було б молодому,
Треба б одружитись.
Минули ся молодії
Веселії літа;
Немає з ким остилого
Серденька нагріти,
Нема кому зострінути,
Затопити хату,
Нема кому води тії
Каліці подати!

1848.
Кос-Арал.

———o———

Заступила чорна хмара
Та білу хмару:
Виступили з-за Лиману
З Турками Татари;
Із Полісься шляхта лізе;
А гетьман попович
Із-за Дніпра напирає,
Дурний Самойлович
З Ромоданом: мов та галич,
Вкрили Україну
Та й клюють єлико-мога.
А ти, Чигирине!
А ти, старий Дорошенку,
Запорожський брате!
Нездужаєш, чи боїш ся
На ворога стати?
— „Не боюсь я, отамани,
Та жаль України!"

І заплакав Дорошенко,
Як тая дитина:
— „Не розсиплем вражу силу,
Не встану я знову!
Возьміть мої гетьманськії
Клейноди, панове,
Та однесіть Москалеві:
Нехай Москва знає,
Що гетьмана Дорошенка
На сьвіті немає.
А я, брати Запорожці,
Возьму собі рясу,
Та піду поклони бити
В Межигор до Спаса."

Задзвонили в усі дзвони,
Гармата грімала;
У дві лави Задніпрянці
З Москалями стали,
Аж на милю. Між лавами
Понесли клейноди.
Годі тобі, Петре, пити
Із Тясмина воду!
Положили ті клейноди
Попенкові в ноги:
Іди, Петре, в Межигоре
Молити ся Богу!
Не пустили Дорошенка,
У рясі пізнали,
Закували у кайдани,
В Сосницю послали;
А з Сосниці в Ярополче
Віку доживати.
Оттак тобі довело ся,
Запорожський брате!
Виглянуло над Чигрином
Сонце із-за хмари:
Потягли в свої улуси
З Турками Татари.
А Ляхи з своїм Чарнецьким,
З поганим Степаном,
Запалили церкву божу,
І кости Богдана

Й Тимошеві в Суботові
Гарненько спа или,
Та й пішли собі у Польщу,
Мов добре зробили.
А Москалї з Ромоданом
В неділеньку рано
Пішли собі з поповичем
Шляхом-Ромоданом.

Мов орел той приборканий,
Без крил та без волї,
Знеміг славний Дорошенко,
Сидячи в неволї,
Та й умер з нудьги. Остило
Волочить кайдани!
І забули в Українї
Славного гетьмана.

Тілько ти, сьвятий Ростовський,
Згадав у темницї
Свого друга великого,
І звелїв каплицю
Над гетьманом змурувати
І Богу молитись
За гетьмана, панахиду
За Петра служити.
І досї ще, що рік божий,
Як день той настане,
Ідуть править панахиду
Над нашим гетьманом.

1848.
Кос-Арал.

———o———

Заросли шляхи тернами
На тую Вкраїну:
Мабуть я її на віки,
На віки покинув.
Мабуть менї не вернутись
Нїколи до дому,
Мабуть менї доведеть-ся

Читати самому
Отсї думи... Боже милий,
Тяжко менї жити!
Маю серце широкеє,
Нї з ким подїлити.

Не дав-єси менї долї,
Молодої долї;
Не давав-єси нїколи,
Нїколи, нїколи!
Не дав серця молодого
З тим серцем дївочим
Поєднати. Минули ся
Мої днї і ночи
Без радости, молодії,
Так собі минули
На чужинї! Не найшло ся
З ким серцем дїлитись,
А тепер не маю навіть
З ким поговорити.

Тяжко менї, Боже милий,
Носити самому
Отсї думи і не дїлить
Нї з ким, і нїкому
Не сказать сьвятого слова,
І душу убогу
Не радовать, і не корить
Чоловіка злого,
І умерти... О Господи!
Дай менї хоч глянуть
На народ оттой убитий,
На тую Украйну.

1849.
Кос-Арал.

———o———

Лїчу в неволї днї і ночи
І лїк забуваю!
О Господи! як то тяжко
Тії днї минають!
А лїта пливуть за ними,

Пливуть собі з-тиха,
Забирають за собою
І добро і лихо;
Забирають, не вертають
Ніколи нічого...
І не благай, бо пропаде
Молива за Богом.

Каламутними болотами
Між бурянами, за годами
Три годи сумно протекли;
Багато де-чого взяли
З моєї темної комори,
І в море нишком однесли;
І нишком проковтнуло море
Моє не злато-серебро —
Мої літа, моє добро,
Мою нудьгу, мої печали,
Тії незримії скрижали,
Незримим писані пером...

І четвертий рік минає
Тихенько, поволи,
І четверту начинаю
Книжечку в неволи
Мережати. Змережаю
Кровю та сльозами
Моє горе на чужині:
Бо горе словами
Не роскажеть-ся нікому
Ніколи, ніколи,
Нігде на сьвіті! Нема слов
В далекій неволи!
Немає слов, немає сльоз,
Немає нічого;
Нема навіть кругом тебе
Великого Бога.
Нема на що подивитись,
З ким поговорити!
Жить не хочеть-ся на сьвіті,
А сам мусиш жити!

Мушу, мушу, а длячого?
Щоб не губить душу?...
Не варт вона того жалю!
Ось длячого мушу
Жить на сьвіті, волочити
В неволї кайдани:
Може ще я подивлю ся
На мою Украйну...
Може ще я поділю ся
Словами - сльозами
З дібровами зеленими,
З темними лугами;
Бо немає в мене роду
На всій Україні,
Та все-таки не ті люде,
Що на сій чужині.
Гуляв би я по-над Дніпром
По веселих селах,
Та співав би свої думи
Тихі невеселі.
Дай дожити подивитись,
О Боже мій милий,
На лани тії зелені
І тії могили!
А не даси, то донеси
На мою Вкраїну
Мої сльози; бо я, Боже,
Я за неї гину!
Може мені на чужині
Лежать легше буде,
Як іногдї в Україні
Згадувати будуть.
Донеси ж, мій Боже милий,
Або хоч надію
Пошли в душу! Бо нічого,
Нічого не вдію
Убогою головою;
Бо серце холоне,
Як подумаю, що може
Мене похоронять
На чужині, і сї думи
Зо мною сховають,

І мене на Україні
Ніхто не згадає!

А може, тихо за літами,
Мої мережані сльозами
І долетять коли-небудь
На Україну, і падуть,
Неначе роси над землею,
На щире серце молодеє,
Сльозами тихо упадуть.
І покиває головою
І буде плакати зо мною
І може, Господи, мене
В своїй молитві помяне!

Нехай, як буде, так і буде!
Чи то плисти, чи то брести!
Хоч доведеть-ся розпястись,
А я таки мережать буду
Тихенько білії листи.

1850.
Оренбурґ.

———o———

Буває, в неволї іногдї згадаю
Своє стародавнє; шукаю, шукаю,
Щоб чим похвалитись, що й я таки жив,
Що й я таки Бога колись-то хвалив;
Шукаю, шукаю... Господи б, хотїлось
Згадать хоч що-небудь! Та отсе й наткнувсь
На таке погане, що так і заснув,
Богу не молившись. От менї приснилось
(Свинею заснувши, звичайне такий
І сон приверзеть-ся), нїби край могили
Пасу я ягнята, а я ще малий.
Дивлю ся: могила нїби розвернулась,
А з неї виходить неначе козак,
Уже й сивоусий собі неборак,
Та і йде до мене... Я собі звернулось,
Щеня мов під тином, звичайне мале,

То й перелякалось. От мене бере
Неначе на руки, та несе в могилу;
А чорна могила ще гірше розкрилась.
Дивлю ся — в могилї усе козаки;
Який безголовий, який без руки,
А хто по колїна неначе одтятий:
Лежать собі хлопцї, мов у теплій хатї.

— „Диви ся, дитино, отсе козаки!"
Нїби менї каже: „На всїй Українї
Високі могили; диви ся, дитино,
Усї ті могили — усї оттакі:
Начинені нашим благородним трупом,
Начинені туго. Отсе воля спить.
Лягла вона славно, лягла вона в-купі
З нами козаками. Бачиш, як лежить!
Неначе сповита... Тут пана немає:
Усї ми однако на волї жили,
Усї ми однако за волю лягли,
Усї ми і встанем, — та Бог його знає
Коли-то те буде. Диви ся ж, дитино,
Та добре диви ся! А я роскажу,
За-що Україна наша стала гинуть,
За-що й я між ними в могилї лежу.
Ти ж людям роскажеш, як виростеш, сину
Слухай же дитино!..."

А потім ягнята
Приснились у житї; лановий біжить
Та бє мене добре і нїби, проклятий,
Свитину здирає... І досї болить,
Як сон той згадаю! А як нагадаю
Козака в могилї, то й досї не знаю,
Чи то було справдї, чи то було так —
Мара яка-небудь. Менї той козак
Росказував ось що:

Не знаю, як тепер Ляхи живуть
З своїми вольними братами;
А ми братали ся з Ляхами,
Аж поки третїй Сиґизмунд
З проклятими його ксьондзами

Не роз'єднали нас. Оттак
Те лихо діяло ся з нами.

Во імя Господа Христа
І Матери Його сьвятої
Ляхи прийшли на нас войною.
Сьвятії божії міста
Ксьондзи скажені осквернили.
Земля козача зайнялась,
І кровю, сину, полилась,
І за могилою могила,
Неначе гори, поросли
На нашій, синочку, земли.

Я жив на хуторі — —
— — — — — — — — — — — — — — —
Я стар був, немощен. Послав
З табун я коней до обозу,
Гармату, гаківниць два вози,
Пшона, пшениці, що придбав;
Я всю мізерію оддав
Моїй Україні небозі
І трйох синів своїх. Нехай,
Я думав грішний перед Богом,
Нехай хоть часточка убога
За мене піде, за наш край,
За церков божую, за люди,
А я молитись в хаті буду.
Бо вже не здужав, сину, встать,
Руки на ворога піднять.

Зо мною, слухай же, остались
Данило, чура мій, та я,
Та Пріся, донечка моя.
Воно ще тілько виростало,
Ще тілько-тілько наливалось,
Мов та черешенька. За гріх,
За тяжкий мабуть гріх, великий,
Не дав мені сьвятий Владика
Очей нарадувать старих
Моїм дитятком.

Не ходили
Ксьондзи по селах, а возили
На людях їх з села в село.
Такее-то у нас було!
Якось їх, клятих, і до мене
В-ночи на хутір занесло;
А з ними челядь їх скажена,
Та ще драгуни. Дай мені
Хоч коли-небудь, Боже милий,
На сьвіт Твій виглянуть з могили —
Спражу всю шляхту на огні!
Вони, вони — не бій ся, сину —
Вони, ксьондзи, мою дитину
З собою в хату завели,
Замкнулись пянії, я бачив;
А челядь пяна полягала
У клуні на соломі спать,
Драгуни теж. А ми з Данилом
Соломи в сіни наносили,
А клуню просто запалили.
Не встануть, прокляті, опять
Дітей козачих мордувать!
Усі до одного згоріли.
І Пріся бідная моя
Згоріла з клятими. А я
На пожарищі хрест з Данилом
Поставили, та помолились,
Заплакали, та й потягли,
На коней сівши, до обозу.
Синів всіх трйох моїх найшли,
Та в добрий час і полягли
Оттут у-купі...

. . . . . .

А як ми бились, умирали!
За-що ми голови складали

В отсї могили? Будеш жить,
То може й знати-меш, небоже!
Бо слава здорово кричить
За наші голови. А може
І про могили, і про нас
З старцями божими по селах
Правдива дума, невесела
Між людьми ходить...

1850.
Оренбург.

Ілюстрована Шевченківська бібліотека.

1. Причинна. З 2 малюнками і портретом.
2. Катерина. З 3 малюнками і портретом.
3. Тополя. З 1 малюнком і портретом.
4. Гайдамаки. З 15 малюнками і портретом.
5. Чернця Маряна. З 1 малюнком і портретом.
6. Утоплена. З 1 малюнком і портретом.
7. Гамалія. З 1 малюнком і портретом.
8. Сова. З 1 малюнком і портретом.
9. Єретик або Іван Гус. З 1 малюнком і портр.
10. Невольник. З 2 малюнками і портретом.
11. Наймичка. З 2 малюнками і портретом.
12. Відьма. З 1 малюнком і портретом.
13. Княжна. З 1 малюнком і портретом.
14. Москалева криниця. З 1 малюнком і портр.
15. Варнак. З 1 малюнком і портретом.
16. Титарівна. З 1 малюнком і портретом.
17. Марина. З 1 малюнком і портретом.
18. Сотник. З 1 малюнком і портретом.
19. Петрусь. З 1 малюнком і портретом.
20. Тарасова ніч. — Іван Підкова. — Перебендя. З 2 малюн. і портрет.
21. Русалка. — Як би тобі довело ся З 2 малюнками і портретом.
22. Назар Стодоля. З 2 малюнками і портретом.
23. Збірник дрібних віршів. З 7 малюнками і портр.
24. Збірник дрібних віршів про Україну та козацтво. З 4 малюнками і портретом.

За всі разом ..... $1.50.

Кождий свідомий Українець повинен знати

ІСТОРІЮ СВОГО КРАЮ.

Видавництво »Канад. Фармера« в порозуміню з Руською Книгарнею у Вінніпеґу передрукувало старокрасне видане Проф. М. Грушевського

ІЛЮСТРОВАНУ ІСТОРІЮ УКРАЇНИ

в комплеті. Історія є популярна і зрозуміла для кождого. В старім краю випродано два видання, тепер вже час щоби по 4-ох літах появив ся третій наклад. Є се величезна книга, має 516 сторін, 416 образків. — Ціна $3.00.

Замовленя висилайте на адресу:

Ruska Knyharnia

848-850 Main St. Winnipeg. Man.